

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 15. oktobra 1862.

Zakaj pa ne sadnih dreves po mejah na polji?

Za tako stvar potegovati se, ki ima obilo nasprotnikov, ni ravno prijetna reč; vendar se lotim tudi jez tega, ker po skušnjah vem, da se sadne drevesa ob ozarrah (mejah) na polji zasajene dobro ponašajo; če se pa ne, niso tega drevesa krive, ampak le slabo gleštanje in sajenje.

Pred vsem drugim moramo tukaj omeniti, da ni vsaki svet za sadjorejo dober. Za sadne drevesa slaba je njiva, kjer je dobra zemlja plitva, pod njo pa lapor, mastna ilovica, pesek, kremen in je polna kamnatih šiber; na tako njivo znaš s pridom le takrat sadne drevesa saditi, če za nje po 3 čevlje globoke in v preméru po 8 čevljev široke jame skoplješ, jih z rodovitno zemljo napolneš, in na to še le drevesa sadiš. Dobra zemlja za sadne drevesa je pol-drugi do dveh čevljev debela dobra zemlja, katero naš kmetovavec: „dobri svet za rž“ imenuje; posebno dobra in pripravna je ravno tako debela prst, ki se prilega ječmenovi in pšenični setvi; toda ne smé v globočini od pol-tretjega do treh čevljev premočvirna biti, ker po tem bi jele drevesa, ako bi njih korenine na mokre tla zadele, bolehati in od leta do leta bolj hirati in bi se zgodaj posušile. Na dober svet gré jablane in hruške saditi; če je pa zemlja zlo težka in mastna, se hruške bolj obnašajo kakor jablane.

Dalje se morajo sadne drevesca s posebno skrbjo odbirati. V pognojeni zemlji izrejene drevesca imajo gobov les, spremenljivo vreme jim škoduje; ravno tako ne gré drevesc, ktere so v pokritih in gorkih legah, ali pa v lahki zemlji izrastle, v težko zemljo in v oistre in mrzle kraje saditi.

Pri sajenji drevesc se mora na to gledati, da se ne sadijo globokeje v zemljo, kakor so v drevesnicah rastle. Daljava dreves enega od družega se mora tako urediti, da stoje jablane ali hruške po mejah po 5 sežnjev saksebi, češplje in slive po 3 sežnje; če se pa jablane in hruške po prostih krajih sadé, naj se drevo od drevesa po 8 čevljev narazen posadí.

Dalje se morajo drevesca, posebno dokler so še šibke, z močnimi in dovelj visokimi kolmi previditi, da jih pa živina ne poškodje, ali pa pozimi zajec ne objé, se morajo z gostim trnjem ovezati. Ravno tako se mora o gnojenji paziti, da ne pride frišni gnoj do korenin; pri oranji in vlačénji je pa tudi na to gledati, da se debela ne ranijo in korenine ne opraskajo in potrgajo.

Najvažniša reč pri poljski sadjoreji je pa, da se odberó za to pripravne plemena. Po polji sadi le jablane in hruške, po mejah med njivami pa češplje in slive. Od vsacega teh sadnih plemen se morajo pa take sorte jemati, ktere so pozneje zrele, kakor drugi poljski pridelki, ker bi se, če bi bilo sadje pred zrelo, kakor poljski pridelki, obilo žita in družih pridelkov pomendralo, in sadje bi se ne dalo nikdar popolnoma spraviti, ker bi ga obilo z dreves popadalo in med poljskimi pridelki ostalo. Tudi taci plemen ne gré po mejah in na polje saditi, katerih sadje je lepe žive barve, in memogredoče preveč ua-se vleče.

Drevesa, ktere se med njivami sadé, morajo visoke rasti biti, in zato se morajo že v drevesnicah izrediti, da jih živinče, če so od tal do vrha po kakih 7 sežnjev visoke, o poljskih opravilih ne more objedati in poškodovati. Tudi se morajo le take plemena odbrati, katerih veje bolj na kviško kakor na širjavo rastejo, ali pa take, katerih krona ni tako košata, in poljskim pridelkom manj sence prizadene. Vse te lastnosti imajo skoraj vse hruševe plemena, posebno pa: brgamota zimška, brgamota debela jesenska, brgamota rudeča, apotekarca dišeča poletna, apotekarca jesenska rumena, puternica rudeča, bela jesenska, citronka debela jesenska. Jabelka pa: štetinarji, kosmači, mošanegarji itd.

Samo po sebi se razume, da se morajo sadne drevesa, ki so med njivami posajene, s tako skrbjo obdelovati in gleštati, kakor na vrtu, posebno se morajo jabelkom in hruškam, dokler so še mlade drevesca, preobilne mladike in veje, ki križem rastejo, trebiti, pri češpljah pa trnove mladike pridno odrezovati.

Ako se vse to natanko dopolne, ne bodo med in nad poljskimi pridelki zasajene drevesa nobene škode prizadjale, dobro se mu bodo obnašale in bogato obrodile.

Vprašanje in odgovor

zastran „môre“ pri prešičih.

Častiti gospod B. V. iz Notranjskega so nam te dni pisali sledeče: „Naše slovenske bukve o živinozdravilstvu so res neprecenljive vrednosti; tega se prepriča vsak posestnik živine; vendar v njih enega nauka pogrešamo, namreč od môre, kakor sploh to boleost prešičev imenujejo; morebiti se pod kako drugo ime povzemlje. Tukaj rabijo razne vražljive reči zoper to boleost, posebno, da na svinjak môro vrežejo, kar, se vé, nič ne pomaga. Res je sicer, da môra ni tolikanj škodljiva; nekteri celó trdijo, da od môre nadlegovani prešiči se dobro redé. Vendar moram opomniti, da piča med tem časom omrzne ali se ohladi, preden se živinče k jedi pripravi, ali njegov zdrav tovarš ga zajeda. Toraj prosim, če se Vam priložno zdi, v „Novicah“ naznaniti zdravilo zoper omenjeno boleost, menda bo marsikomu ljubo.“

Odgovor. Môre zdravniki ne poznajo ne pri ljudéh ne pri živini. Ljudstvo ima od starodavnih časov veliko imen za reči, katerih ne pozná. Če se je to ali uno boleostno znamenje bolj očitno prikazalo, brž so naredili ime za to; Anton ga je povedal Jerneju, ta pa ga je dal spet naprej, in potem so drugi rekli: „saj je res to“ — in tako smo dobili môro, črva, ovčiča, žabico itd. Vse to so imena za bolezní, ki si jih ta misli tako, drugi drugač. Zdravniki, ki zaznamujejo bolezní po kraji (organu), kjer ima bolezen svoj sedež, in po naturi, ktere je bolezen, ne rabijo takih imen, ki so le prazne besede, in iz praznih besed tudi ne morejo določiti bolezní in povedati zdravil. Tako na priliko je to, kar ljudstvo „môro“ imenuje včasih začasni pljučni ali srčni krč, včasih začasna zaostaja krvo-

Ogled po domačii.

Jarenina.

Iz Jarenine poleg Maribora 5. okt. = Unidan so „Novice“ želele kaj več o Jarenini zvediti. Jarenina je stara fara dve pičle uri od Maribora blizu železnice v rodovitnem prijaznem jareninskem dolu. Za cerkvijo, kjer se na vratih še zdaj nahajajo neki, prej ko ne rimski, kamni, stoji na prejšnem pokopališču precej obširna kapelica, o kateri gré med starim narodom govorica, da je slovanski apostelj sv. Metod na svoji poti v Rim sv. mašo služil. Kar se stavbe tiče, je govorica verjetna, kajti prej ko ne je vidila rimske čase. Zgodovina pa nam jasno pripoveduje, da je sv. Metod delal kakor blagovestnik v Kocelovi deželi, ki je segala od blatnega jezera skoraj do koroške meje. Na blatnem jezeru je imel grad, ki ga stari nemški zgodovinar imenuje „Moosburg“, kar je gotovo v neki sorodnosti z imenom „blatno jezero“. Zgodovina in stavba tedaj ne govorite zoper ono narodovo govorico. Dan-danas se v kapelici, ktero našim bravecom drugikrat bolj natanko opisati hočem, ne bere več sv. maša. Pravijo pa stari ljudje, da še pomnijo, ko se je to godilo. Posvečena je, kakor pravijo, sv. Mihaelu, kajti imenuje se „Mihealova kapela“. Kar se je unidan po „Slovenskem Prijatlu“ pripovedovalo, da se ta kapelica popravlja, to ne velja o tej, ampak o drugi čisto novi kapelici na sedanjem pokopališču, ktero je pobožnost pridnih Jareninčanov v Božjo čast in tolažbo vernih sere postavila. Kakor čujem, Jareninčani, ki so za Božjo čast in povzdigo svojega slovenskega naroda lepo zavzeti, bi bili pripravljeni v vredjenje te zgodovinsko prevažne kapelice kaj storiti, kajti Bog jih je obdaril z zdravo pametjo, z dobrim srcem, pa tudi večidel z obilnim premoženjem, oni tedaj vedó, kaj jim služi v čast in hvalo, kaj s svojimi sredstvi izpeljati zamorejo.

Za obhajanje tisočletnice sv. Cirila in Metoda bi bila tedaj Jarenina resnično ne le po svojih zgodovinskih spomenikih, ampak tudi po svoji legi pred drugimi kraji poklicana. Slišimo, da v Mariboru prestavlja neki gospod dr. Bily-ovega Cirila in Metoda iz českega, ki je nek prav lepa za narod kakor navlašč priležna knjiga. *) Z Bogom.

Nekaj o liberalni in národni stranki.

Dobrovoljno premišljevanje za gospoda in kmeta.

(Dalje.)

V naši Avstrii se je liberalizem v misli in besedi konec zadnjega veka posebno za cesarja Jožefa II. močno razširil. Djansko se je pa od te ideje vpeljati poskušala samo centralizacija v začetku z malimi poskušnjami, pozneje vedno obširniše po izgledu skoraj vseh evropskih držav, katerim je francoska vlada pot pokazala. Toda v Avstrii so za centralizacijo druge razmere kakor na Francozkem. Ne bom se na drobno spušal v razločke velike, ki so v zgodovinskem, krajnem in narodnem obziru med Francijo in Avstrijo, — znane so vsakemu, ki le nekoliko to in uno državo pozná; omenim le to, da v tem, ko na Francozkem se vès narod spoznava francoskega in ni nobenega protistva jezičnega, živi v Avstrii enajst narodov v večih ali manjih mejah, ki se ločijo po zgodovinskih spominih, po običaji in posebno po jeziku, in kako različne so tudi sto-

*) Tudi slavní gospod Matija Majar namerava izdati enako knjižico; o tej zadevi nam je pisal le-to: „Jaz imam uže na čisto spisano knjižico, koja bi obsegala 7 tiskanih listin (pól), to je, življenje sv. Cirila in Metoda in osnivanje in razširjenje slavjanske literature. Prav zanimivo je to citati. Ta knjiga bi bila na slavu 1000letnega goda 1863. Spisana je v takem narečji, kakor undanji oglas moje slovnice, na jednej strani z latinskimi črkami, na drugi pa s cirilskimi; ker je k česti sv. Cirilu. Gosp. Rački je že uže izdal življenje sv. Cirila in Metoda; pa moja knjižica je tako osnovana, da bi mogla tudi zraven une še dobro obstati.“

toka po srcu in njegovih velikih žilah zavolj kakošne organske overe v srcu, včasih začasni naval krvi v srce po preveč nabasanem vampu itd. Pa vse hitro mine, tako, da je le začasni tisk na prsne organe, da človeku ali živini tako rekoč začasno vzame sapo. Ali je pa to ali uno krivo, je potreba natanjčne preiskave, in še ta ne razjasni vselej, kar je v drobu skrito. Ljudí zdravniki nikoli ne ozdravljajo zavolj zginljive „môre“, ampak če prsni tisk izvira iz hude srčne ali pljučne bolezni. In taka je tudi pri živini. Ako „môra“ ni škodljiva bolezen, marveč še taka, da se preišči dobro redijo, pustimo jih, naj jih tlači, zakaj brž ko ne pri taci „môra“ ni vzrok, ampak nasledek dobro rejene, krvipolne, vampaste živine. — Sicer pa smo Vam, dragi gospod, hvaležni, da ste nam priliko dali za pričujoče razjasnilo, ktero morebiti ne bo brez vsega prida.

Kobilice gojzdom škodljive.

Iz Loma blizu Soče. — Nekega dné se podam to poletje na eno prelepih senošet, ki se okoli Loma iz več majhnih vasic obstoječega vzdigujejo, in ga kot zelen venec obdajajo, kar zapazim od daleč proti zahodu gojzd rujav. Čudno se mi je zdelo, viditi o tem času velik kos gojzda v tej podobi, med tem ko je okoli in okoli vse zeleno. Lansko leto, ko je bila strašna suša tudi tukaj vse posušila, bi ne bil čudil se pri takem pogledu, ker mislil bi bil, da to izvira od suše, kar pa letos ni bilo mogoče, ker, hvala Bogu! ni bilo pri nas še znamenja te nadloge. Vprašam toraj memogredé kmeta: Je li morde gorelo v gojzdu, ker je tako posmojen? Z zavzetjem pa slišim, da so kobilice to naredile. Pri tej priči sklenem, podati se, kakor hitro bo čas pripustil, v imenovani gojzd, in se z lastnimi očmi prepričati, ali je kaj na tem. Res grem malo dni potem z razumnim kmetom v gojzd, in vidim, da je ravno tako, kakor mi je bilo povedano. Že daleč proč od tistega kraja, kjer je gojz objeden, nahajamo nenavadno število zelenkastih kobilic srednje velikosti, katerih bolj ko naprej greva, čedalje več vidiva. Vse je bilo živo pred nama, po pet in več jih je bilo na enem listu, kjer je bilo že bolj suho po tleh, so pa skakale, ko da bi dež šel. Kamor so segle, je grmovje in drevje, večidel gabrovo in bukovno, vse snedeno od tal do vrha, da je groza in da gojzd 6 oralov na širokem ima čisto pozimno podobo. Ako ne bo huda zima nastopila, ki pa v teh krajih večidel gospodari, in ne bo pokončala močne zalege, se je bati, da ne bi ti snedeni gostje iz juterne dežele pridrli iz gojzda do polja, ki je dozdej bilo pred njimi obvarovano, in da ne bi vseh pridelkov ugonobili. Po moji misli bi bil najgotoveji pripomoček zoper zalego kobilicno, ako bi se tla zasmodile, kjer so kobilice razsajale, kakor so na Ogerskem nekega leta delali, če se prav spomnim; vendar velja to le za polje in senošeti, zakaj gojzd bi po takem prišel v nevarnost.

J. G.

Za hišne potrebe kaj.

(Kako zamazati hišne peči). Ker se zima bliža in bo treba spet misliti na peči, naj povemo svojim bravecom to-le: Glina, s katero se navadno peči zamazujejo, rada odpada, in iz peči se jame kaditi, da ni moč dostikrat v hiši prestati. To napako sem že pri železnih kakor tudi lončenih pečeh popolnoma tako-le odpravil: Med 2 pesti ne premastne glin ali ilovice ugnjetem eno polo sivega, kosmatega papirja (Fliesspapier), ktere ga popred precej dobro z mlekom pomočim, z rokama tako dolgo in tako dobro, dokler se papir z glino do dobrega ne zmeša. Tako napravim precej gosto papirnato mažo, med katero še 1 lot železnega vitriola v prah stolčenega, pomešam; potem vse skupaj nekoliko z mlekom poškopim in še enkrat dobro pregujem. Ta maža se ne razpoka in dolgo dolgo trpi.

H. Kreuzburg.